

הסתייגות - הצעת חוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ו-2016

בסעיף 3 להצעת החוק, המתקן את חוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981, יתווסף אחרי פריט 2:

(3) בסוף סעיף 7א יבוא:

- "(ה) (1) על אף האמור בסעיף ג(1), העמלה שגובה סולק בגין שירותי סליקה בעסקאות, שתקבוליהן מועברים למאגד מורשה עבור לקוחותיו של המאגד, תיקבע רק בהסכם בין הסולק לבין המאגד המורשה, ולא תהיה גבוהה מהעמלה הנמוכה ביותר שגובה הסולק מספק אשר סך תקבולי הסליקה שלו הוא הקרוב ביותר או הזהה לסך התקבולים המועברים למאגד המורשה.
- (2) שר האוצר רשאי לקבוע שיטת חישוב שונה לעמלה שרשאי סולק מסוים לגבות ממאגד מורשה מסוים, בשים לב לסיכונים הגלומים לסולק בעסקאות שנסלקות באמצעות המאגד המורשה לאור אופי העסקאות ולאור תנאי ההסכם שבין הסולק לבין המאגד המורשה. שר האוצר יחליט בבקשת סולק או בבקשת מאגד מורשה לקביעת שיטת חישוב לפי סעיף זה תוך 21 ימים מיום שהוגשה הבקשה.
- (3) לא יגבה הסולק ממאגד מורשה עמלות נוספות מלבד עמלה כאמור בסעיף זה.
- (4) בכל הנוגע לפעילות סליקה באמצעות מאגד מורשה, יחשב המאגד המורשה כמקבל השירות היחיד מהסולק לעניין חובותיו של הסולק לפי כל דין לזיהוי והכרת מקבלי שירותיו.
- (5) בסעיף זה "מאגד מורשה" – בעל רישיון למתן אשראי בהיקף נרחב כהגדרתו בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), תשע"ו-2016.

דברי הסבר:

בשוק כרטיסי אשראי בישראל מועברות לסליקה מידי שנה עסקאות בסך כ- 250 מיליארד ₪. בשוק עצום זה פועלות שלוש חברות כרטיסי אשראי בלבד, דומות זו לזו ובעלות הבנקים, אשר מספקות את שירותי הסליקה לכל בתי העסק בישראל.

מחיר הסליקה משתנה מעסק לעסק: העסקים החזקים משלמים עמלת סליקה נמוכה עד כדי כ- 0.85% - 1% מהתשלומים שמקבל העסק בכרטיסי אשראי. ככל שמדובר בעסק קטן יותר ופריפריאלי יותר, עולה עמלת הסליקה שדורשות חברות כרטיסי האשראי ומגיעה עד כדי 2.5% ואף למעלה מכך מהכנסותיו של העסק מתשלומים בכרטיס אשראי. בנוסף גובים הסולקים תוספות רבות מעבר לעמלת הסליקה הבסיסית, כגון תוספת לעיסקה במסמך חסר, תוספת לקרדיט ותוספת לעיסקת תייר. עמלות הסליקה אינן מוחזרות בעת ביטול עיסקה למרות שהמנפיקים דווקא מחזירים לסולקים את העמלה במקרה כזה. כמו כן ישנו מגוון של עמלות תפעוליות המושטות על בתי העסק ובעיקר על הקטנים והבינוניים. העמלות הגבוהות והסיבוכיות שלהן הן תוצאה של תחרות מועטה בשוק הסליקה, בו פועלות, כאמור, רק שלוש חברות כרטיסי אשראי שהתחרות בינם מועטה. סליקה הינה פעולה תפעולית ממוחשבת במסגרתה הסולק מקבל את תמורת העסקאות

מהמנפיק ומחלק אותה מיד, באותו יום, לעסקים שמקבלים ממנו שירות. אין כל סיבה שפעולה פשוטה זו תגיע לרמות מחיר כל כך גבוהות של עד 2.5% משווי העסקאות, וגם אין סיבה שיהיו הבדלי מחיר כה קיצוניים בין בתי עסק גדולים לקטנים בשירות הסליקה. יצויין שעל הסולק לא מוטל אפילו סיכון של החזרת כספים למחזיקי הכרטיסים אם בית העסק לא סיפק את הסחורה ללקוח ("כשל תמורה") שכן מקרה כזה הסולק רק עוצר המשך העברת תמורה לבית העסק אך לא מחזיר סכומים שכבר שולמו לבית העסק.

ההוראות הקיימות בהצעת החוק אינן נותנות כל מענה שהוא למבנה הבלתי תחרותי של שוק סליקת עסקאות בכרטיסי אשראי ולמחירי הסליקה הגבוהים ולתנאי הסליקה הבעייתיים שפוגעים, פגיעה אנושה וישירה בעסקים הקטנים והבינוניים, שנאלצים לשלם חלק גדול מהרווח הגולמי שלהם בגין עמלות סליקה (לעתים אפילו מחצית מהרווח הגולמי). הפרדת חברות כרטיסי אשראי ותיקות מהבנקים רק תשמר את המבנה הלא-תחרותי אשר במסגרתו שלוש חברות בלבד מספקות לכל המוני העסקים הקטנים והבינוניים בישראל שירותי סליקה (תוך שהמבנה הלא-תחרותי עוד ייחנה מ"הגנות הינוקא" שיינתנו לחברות כרטיסי האשראי). הסתייגות זו נועדה לתת מענה לבעיה הקשה האמורה, שפגיעתה במשק נעמדת במאות מיליוני ₪ בשנה.

השינוי המוצע פותר את בעיית עמלות הסליקה הגבוהות שנגבות מהעסקים הקטנים והבינוניים, באמצעות הכנסה לשוק של פעילות מאגדים. פעילות מאגדים קיימת בכל העולם המערבי בו בתי העסק הקטנים אינם מקבלים שירות במישורן מהסולקים אלא מהמאגדים שמכונים Payment Facilitator (או ISO בארה"ב) ואשר "מאגדים" תחתם המוני עסקים קטנים ובינוניים. ישנם מאות רבות של מאגדים פעילים בכל רחבי העולם, אשר מקבלים עמלות סיטונאיות זולות מהסולקים ומוכרים את השירות בזול למיליוני בתי העסק. חלק מהמאגדים מציעים שירות סליקה כשלעצמו, ואחרים משלבים סליקה כרכיב במערכת טכנולוגית כוללת יותר (לדוגמה לניהול חשבונות). רק בישראל חוסמים באופן מתואם שלושת הסולקים הבלעדיים פעילות של מאגדים ואז גובים מחיר מופרז מבתי העסק הקטנים והבינוניים.

השינוי יעצור פרקטיקה אחידה ואנטי-תחרותית זו של שלוש חברות כרטיסי האשראי, תוך הסתמכות על משטר הרישוי שנקבע לאחרונה לפיקוח על חברות ניכיון עסקאות בכרטיסי אשראי באמצעות חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), תשע"ו-2016. שלוש חברות כרטיסי האשראי יידרשו לפעול במתכונת של מחיר סיטונאי מול גורם שמחזיק ברישיון ומפוקח כנותן שירותים פיננסיים בהיקף רחב. בזכות מתכונת המחיר הסיטונאי והתחרות שתיווצר, ייהנו גם עסקים קטנים ובינוניים מעמלות סליקה נמוכות אשר רק עסקים גדולים נהנים מהן כיום. במצב כזה ייהנו מירידת המחירים כל העסקים הקטנים והבינוניים, לרבות אלו שלא יעזרו במאגד, שכן חברות כרטיסי האשראי יאלצו להתמודד בשוק החדש ולהציע מחירים מתאימים גם ללקוחותיהן הישירים. הורדת מחיר הסליקה ושיפור כושר התחרות של עסקים קטנים יסייעו במאבק ביוקר המחיה. זהו גם צעד הכרחי, כאשר הממשלה מעוניינת לצמצם את השימוש במזומן ואפילו פועלת לאלץ עסקים קטנים להפסיק לקבל תשלום במזומן.

על-מנת לאפשר פעילות תקינה שוטפת של מאגדים מורשים, ומכיוון שמדובר בגופים מפוקחים, מוצע להבהיר למען הסר ספק שהמאגד המורשה עצמו, ולא העסקים הרבים המאוגדים תחתיו, הוא מי ש"מקבל את השירות" מהסולק. משמעות הדבר הינה שחובות "הכרת הלקוח" לעניין הלבנת הון מוטלות על המאגד המורשה ולא על הסולק.

הצעת חוק דומה בתוכנה הוגשה על-ידי חה"כ טלי פלוסקוב ואראל מרגלית (פ/2777/20). מאז הצעת החוק נחקק חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), תשע"ו-2016, שמסדיר פיקוח מקיף על חברת ניכיון ומזהה חברת ניכיון שהיקף פעילותה רחב.